

CU PRIVIRE LA PROBLEMA EDITĂRII UNUI „LEXICON NUMISMATIC PENTRU MOLDOVA (1359-1859)” (II)¹

Viorel M. Butnariu

On the editing of a „Moldavian numismatic lexicon (1359-1859)” (II)

Summary

For the research of the numismatic finds identified on the territory of Moldavia – country whose history is delimited by the beginning of the Golden Horde’s decline, together with the change of the local dynastic lineage by Bogdan who founded the voievodate of Moldavia, and, respectively, the union of the two Romanian principalities at mid 19th century – the specialist must use specific investigation means, such as numismatic text books, treatises and studies, usual determinators and collection catalogues, dictionaries and thematic lexicons. These work instruments were elaborated on the basis of the repertoire of numerous discoveries and the study of great numismatic collections from abroad.

Unfortunately, Romanian historiography has been increasingly facing the need of a *Repertoire of Numismatic Finds* in the last decades. Whatever the epoch or the collections in which they are preserved, ancient, Byzantine, medieval or modern emissions are waiting for being published in a *Corpus*, which has not exceeded the project phase since almost half a century.

Another absolutely necessary work instrument, in the form of a general encyclopedia, which would cover the whole numismatic spectrum of Romania, is The Romanian Numismatic Encyclopedia. This project was started decades ago by renowned specialists, who designed a plan, compiled a glossary and distributed the terms to each author. Like the *Corpus*, this encyclopedia has not evolved from the project phase. Throughout the years, the individual effort of several distinguished authors, although it proved to be beneficial, led to results which may rather assure a stimulating effect on those interested in such a topic. Undoubtedly, this is a regrettable situation caused not by the lack of sources, or by people’s unawareness as for their availability, but rather by the approach manner – such sources being especially dedicated to ancient coins – and also the communication manner of the available data – only rarely in international languages. Fortunately, time has brought about a considerable increase of the monetary finds, whose systematical valorization lead to the dissemination of the specialized knowledge and the increase of the people interested in numismatics.

As for us, our opinion is that both projects may become viable, as long as the current conditions are understood by those willing to implement such projects. First of all, one should take into account that the numismatic material of the great collections is currently being studied, and, recent discoveries which have only lately entered the numismatic collections of museums, are almost unknown or even not at all known.

For easily understandable reasons, during the last two decades we have narrowed down

---

¹ Prima parte în *AIIAI*, XLVIII, 2011 (mss).

the investigation of the monetary finds to those identified on the territory of Moldavia, whose past is told, to a great extent, by two separate histories. Starting on this road, we considered it would be useful for everyone to refer to the same past on the basis of the same sources. This is how, in 1991, we started checking the determination of several published hoards, an initiative which opened the way to a durable and successful collaboration with numismatics specialists in Bucharest and Chisinau. When the collaboration was at its beginning, a volume was published, presenting 41 hoards in a new light. Since 2000, this group focused on the research and publication of the entire numismatic material – from Antiquity to contemporary times – in every single public collection. This is how the series *Corpus Nummorum Moldaviae* was published, with the collaboration of other specialists from research institutions and local museums. On the basis of the acquired experience, on a different occasion we showed that such a long-term project required a sustained effort and was conditioned both by local management's understanding and the financial support of the local authorities. These things had already been gained. This was already an accomplished fact, confirmed later on by the two volumes which followed within the series. Following the same pre-established structure, written in an international language, these volumes were exhaustively valorizing the collections of two museums in of Moldavia.

We have good reasons to state that whatever the manner of approaching the numismatic material – according to historical or administrative regions, to large public collections studied entirely or partially – the results obtained so far correspond to decisive steps the Romanian numismatic research has undertaken so far on the way of the elaboration of a *CORPUS NUMMORUM*, consisting until now in a set of „Repertoires of Numismatic Finds”. Closely related to other sources, the numismatic material provides specialists multiple possibilities of evaluating the monetary systems of each epoch, the nature of the commercial relations, the evolution of prices, the typology of decorative items and of vessels, as well as of noticing the importance of the monetary policy in the deployment of the forces in the east and south regions of Europe. At the same time, a solid and diversified database was created, useful in the elaboration of treatises, syntheses and encyclopedias.

In order to point out the connection between the „Repertoire of Numismatic Finds” and the „Numismatic Lexicon”, we should stress that both volumes are work instruments elaborated starting from the available numismatic sources. In other words, the numismatic glossary is meant to provide detailed knowledge on the monetary material which it summarizes and, also, to explain its terminology. This is why hoards remain the main source of the treatise, where they have to be shortly described in an annex.

Taking into consideration the immensity of the numismatic material, its particularities (historical epochs and regions), as well as our educational background and professional training, we tried to elaborate a project of a Numismatic Lexicon for the historical region of Moldavia (since its founding until the union to Walachia). In elaborating it, we took into account the variety of sources, the multitude of the pieces of information and the contribution of certain specialists. For this reason we grouped the data we provide in categories of terms, according to the case, specifying also the lexical variant.

[I] **Laic and ecclesiastic sovereignties.** In the Middle Ages and the Old Regime, considering the vassal relations between states, with certain exceptions, one can speak of sovereign authorities. In the broad sense, the term expresses the juridical relations between the laic fields – such as free cities, principalities, counties, duchies and baronies – and the

ecclesiastic ones – archbishoprics, bishoprics, abbeys and monasteries – and also between these and the supreme authority. Like everywhere in that age, the belonging of a territory to the Crown must be construed in relation with the subjects, and less with their confession or ethnicity.

[II] Issuer **laic and ecclesiastic authorities**, for which we preferred the official denomination in the epoch, without the Latinized form or any other translation. In order to achieve a unitary presentation, *capacity* of the issuer is specified, according to the case, specifying the date when he was nominated/ elected/ crowned, and the location where the event took place, including the extinction date, followed by the *lineage* – nephews, sons, brothers (and step brothers, according to the case), father – and the main *measures* initiated in monetary field.

[III] The **nominal value** or the name of each coin designates its value by metal, weight, module and type. In the “Repertoire of Numismatic Finds” they are presented in ascending order, while in the “Numismatic Lexicon”, they are alphabetically sorted. Wherever a same nominal acknowledged multiple names, references are made for each variant. For example, it is recommended that each entry should be accompanied by an image with reference to the source).

[IV] The **mints** where the coins were made. Each emission carries information as for the location of the buildings with the equipment, workers and corresponding administration, by the specification of the name of the mint (usually in the exergue), by letters, monograms or symbols, by the legend type or distinct heraldic reproductions. As much as possible, we provide, in order, the *location* of the workshop in the epoch, and the current name, the *period* when it was functional and the *nominal values* struck here.

[V] **Concepts and notions** contain the basic elements and general ideas in this domain. By the multitude of forms and endless addresses, constituent data form a complex message determined by the nature of the studied phenomenon.

[VI] **Specific legislation**, by which the issuing authority guaranteed the own emissions – technical characteristics, symbols, legends – and determined severe punishment for fraudulent or abusing deeds regarding the coin.

[VII] **Mentions in chronicles and documents** form a «*mass medium*» *sui generis*, a complementary source of coin knowledge under various popular names and expressions.

[VIII] **Obituaria** refers to those specialists who, by the scientific interest in medieval and modern Moldavian numismatics, decisively contributed to a better knowledge of the Romanians’ history.

For a better understanding, there are presented a few entries belonging to the categories specified above, each accompanied by the main bibliography.

Translated by Coralia Costaș

Keywords: numismatic lexicon, laic and ecclesiastic sovereignties, laic and ecclesiastic authorities, mints, specific legislation, numismatists’ gallery.

Cuvinte cheie: lexicon numismatic, suveranități laice și eclesiastice, autorități laice și eclesiastice, ateliere, legislație specifică, obituaria

Prezentăm, în continuare, materiale din proiectul de Lexicon numismatic pentru Moldova istorică de la întemeiere până la unirea cu Țara Românească pentru care am considerat judicios să grupăm datele pe care le oferim pe categorii de termeni, după caz, cu precizarea variantelor lexicale.

[I] **Suveranități laice și eclesiastice.** În evul mediu și în Vechiul Regim, ținând seama de legăturile vasalice dintre state, cu unele excepții se poate vorbi de autorități suverane. În sens larg, termenul exprimă raporturile juridice dintre domeniile laice – asemenea orașelor libere, principatelor, comitatelor, ducatelor sau baronatelor –, și eclesiastice – arhiepiscopate, episcopate, abații și mănăstiri –, precum și dintre acestea și autoritatea supremă reprezentată, după caz, de rege, de împărat sau de Înaltul Pontif. Ca pretutindeni în epocă, chiar dacă mozaicul politic-administrativ și pluralismul etno-confesional au făcut dovada unui particularism local, apartenența unui teritoriu la Coroană trebuie înțeleasă în raport cu supușii, mai puțin cu etnia ori confesiunea acestora.

[II] **Autorități laice și eclesiastice** emitente pentru care am preferat denumirea oficială din epocă, fără forma latinizată sau în altă traducere. În stabilirea vocii de bază am ținut seama de *calitatea* emitentului, potrivit surselor numismatice, cu precizarea datei când a fost propus/ ales/ încoronat, și a locului unde s-a produs evenimentul, inclusiv al decesului, apoi *filiația* – nepot, fiu, frate (vitreg, după caz), tată –, *nominaluri*, *sistemul monetar* în care au fost emise, *atelier* și *măsurile* principale inițiate în plan monetar. La autoritățile la care numele nu apare în voce se precizează anii de domnie în paranteze.

[III] **Nominaluri** sau denumire sub care este cunoscută fiecare emisiune și desemnează valoarea ei prin metal, greutate, modul, tip. Se precizează cărei categorii de monedă aparține, după emitent și metal, de cine a fost lansată prima dată în circulație. Acolo unde același nominal a cunoscut și alte denumiri, se fac precizări la fiecare variantă. Pentru exemplificare, este recomandat ca fiecare voce să fie însoțită de ilustrație cu precizarea sursei.

[IV] **Ateliere** sau monetării unde au fost fabricate monedele; de regulă poartă numele localității în care a funcționat. Fiecare emisiune poate oferi informații despre locația unde au funcționat clădirile cu utilajul, personalul și administrația corespunzătoare prin înscrierea numelui centrului de batere (în majoritatea cazurilor, în exergă), prin litere, monograme ori simboluri, prin tipul de legendă sau reproduceri heraldice distincte. Pe cât posibil, prezentăm în ordine *localizarea* atelierului în epocă și denumirea actuală, *perioada* de funcționare și *nominalurile* bătute aici.

[V] **Concepte, noțiuni** cuprind elemente de bază și idei generale din domeniu. Prin multitudinea de forme de exprimare și adrese nesfârșite, datele constitutive alcătuiesc un mesaj complex determinat de natura fenomenului studiat.

[VI] **Legislație specifică** prin care autoritatea emitentă a garantat propriile emisiuni - în caracteristicile tehnice, simboluri, legende – și a prevăzut sancțiuni drastice pentru actele de fraudă și abuz privitoare la monedă.

[VII] **Mențiuni în cronici și documente** alcătuiesc un «*mass medium*» *sui generis*, o sursă complementară de cunoaștere a monedelor sub denumiri și expresii populare diverse.

[VIII] **Obituaria** se referă la specialiștii care, prin interesul științific manifestat pentru domeniul numismatiei medievale și moderne a Țării Moldovei, au contribuit decisiv la o mai bună cunoaștere a istoriei românilor.

În continuare, pentru o mai bună lămurire, prezentăm selectiv câteva voci care aparțin categoriilor precizate, fiecare însoțită de bibliografia principală.

I. Ferenc Habsburg-Lotharingiai (magh.) [II], * **Franz II. von Habsburg-Lothringen**.

II. Ferdinánd Habsburg (magh.) [II], * **Ferdinand II. von Habsburg**.

III. Ferdinánd Habsburg (magh.) [II], * **Ferdinand III. von Habsburg**.

IV. Ferdinánd Habsburg (magh.) [II], * **Ferdinand IV. von Habsburg**.

V. Ferdinánd Habsburg-Lotharingiai (magh.), [II], * **Ferdinand I. Karl Leopold Joseph Franz Marchlin von Habsburg-Lothringen**.

8 parale [III], piesă otomană de argint (2,70 g). Emisă de Mahmud I la Gence și Bağdat, a fost destinată regiunilor orientale.

Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 107.

16 parale [III], piesă otomană de argint (5,40 g). Emisă de Mahmud I la Gence, Kars și Tiflis, a fost destinată regiunilor orientale.

Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 107.

A

Abdülhamid I [II], sultan (A.H. 1187-1203 / 21 ian. 1774 – decedat la 7 apr. 1789). § Fiul lui Ahmed III, frate vitreg cu Mustafa III, tatăl lui Mustafa IV și Mahmud II. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, para, yarım beşlik, beşlik, onluk, yirmilik, zolta, kuruş, altmışlık) și aur (altın, zer-i mahbub). § Ateliere: Bağdat, Cezayir, Islâmbol / Kostantiniye, Mısır, Trablusgarp, Tunus, Van. ♦ După înlăturarea emirului egiptean rebel, Ali Bey, în vara 1773, zer-i mahbubul cairot a revenit la vechiul tip de avers și revers. Din 1774, s-a trecut la devalorizarea masivă a emisiunilor de argint cu cca 20% a greutateii brute. § Altmışlıkul a fost emis începând cu anul 3 al domniei și a avut o evoluție oscilantă din punct de vedere metrologic. § În ultimul an de domnie a fost pus în circulație ikilikul. ♦ Domnia sa se încadrează în finalul perioadei de dezvoltare a sistemului monetar otoman modern.

Pere, nr. 649-689; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 127-138.

Ahmed II [II], sultan (A.H. 1002-1106 / 22 iun. 1691 – decedat la 6 febr. 1695, Edirne). § Fiul lui Ibrahim I, frate vitreg cu Mehmed IV și Süleyman II, tatăl lui Mustafa II și Ahmed III. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, para, yarım zolta, zolta) și aur (altın, la

Kostantininiye, Mısır). § Ateliere: Brussa, Kostantininiye, Mısır. ♦ După ascensiunea în tron, a fost sistată primirea mangirilor la visterie, apoi a încetat definitiv producerea acestora. § Numărul atelierelor care au bătut monede de aur a fost restrâns la două: Kostantininiye și Mısır.

Pere, nr. 474-480; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 47, 59, 60, 67, 68.

Ahmed III [III], sultan (A.H. 1115-1143/ 28 dec. 1703 – detronat la 2 oct. 1730). § Fiul lui Ahmed II, fratele vitreg al lui Mustafa II, tatăl lui Mustafa III și Abdülhamid I. ♦ A emis monede de cupru (mangır), argint (akçe, para, beşlik, onluk, yarım zolta, yirmilik, zolta, kuruş) și aur (altın, eshrefi, 2 eshrefi, yarım zer-i mahbub, zer-i mahbub, yarım zeri Istanbul, zeri Istanbul, zincirli). § Ateliere: Cezayir, Islâmbol/ Kostantiniye, Mısır, Revan, Tebriz, Tiflis, Tunus, Van. ♦ Sub domnia sa a avut loc cristalizarea noului sistem monetar otoman prin diversificarea gamei nominalurilor de argint (sunt lansate beşlikul, 8 dirhemi, yirmilikul și kuruşul având tuğraua sultanului pe avers) și de aur (apar specii noi, cu tuğraua sultanului pe avers: zer-i mahbub, cel mai probabil la sfârșitul domniei, zeri Istanbul și zincirli cu aceeași legendă ca zeri Istanbul dar cu un titlu mai scăzut).

Pere, nr. 498-539; *Słownik władców Europy*, s.v. **Ahmed III**; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 57-60, 71-99, 269.

Albertus (lat.) [II], * **Albrecht I. von Brandenburg-Ansbach I.**

Albrecht I. von Brandenburg-Ansbach I. (lat. *Albertus*) [II], ultimul mare maestru al Ordinului cavalerilor teutoni (1511-1525) și primul duce de Prusia (10 febr. 1525 – decedat la 20 mai 1568). § Fiul lui Frederick I. von Sachsen, margraf de Brandenburg-Ansbach și mare maestru al Ordinului Teuton (1498-1510), tatăl lui Albrecht II. Friedrich von Hohenzollern-Ansbach I. ♦ În calitate de mare maestru al Ordinului cavalerilor teutoni a emis monede de argint (Groschen, 8 Groschen sau ¼ Taler, 16 Groschen sau ½ Taler, Taler) și florini de aur. § După 1525, în calitate de duce ereditar al Prusiei a bătut numai piese de argint (Pfennig, Schilling, Groschen, Dreigroschen, Sechsgroschen) § Ateliere: Königsberg, Thorn.

Engel, *Serrure, Traité (1897)*, p. 544; W. Schwinkowski, în *ZfN*, 27, 1908, p. 185-377; Engel, *Serrure, Traité (reprint 1964)*, p. 1331; W. Hubatsch, *Albrecht von Brandenburg-Ansbach*, Köln-Berlin, 1960; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Teutonic Order**; Mey, *European Crown*, nr. 1081; Davenport, *East Baltic Regional Coinage*, p. 92-94, nr. 288-293; *Gold Coins*, p. 319-320, nr. 3374-3375.

Alexandru cel Bătrân (rom.) [II] * **Alexandru I cel Bun.**

Alexandru I cel Bun (rom.: *Alexandru cel Bătrân*) [II], voievod, domn al Țării Moldovei (23 apr. 1400 - decedat la 31 decembrie 1431/ 1 ian. 1432). § Fiul lui Roman I, frate vitreg cu Ștefan I și Iuga, tatăl lui Iliăș, Ștefan II și Alexandru II. ♦ A emis jumătăți de groși (AE, AR), groși (AE, AR) și dubli groși (AR). § După capul de bour, elementele care însoțesc scutul și legende, emisiunile monetare au fost încadrate în trei faze. Monedele din primii ani de domnie, 1400-1408, prezintă cap de bou cu coarnele recurbate însoțit de atribute și legenda S ALEXANDER sau S ALEXANDRV (av.), respectiv, scut despicat cu fascii și flori de crin cu legenda S MOLDAVIENS (rv.). În faza a doua, de tranziție, 1408-1409, elementele heraldice rămân aceleași dar cu textul legendelor schimbat: + MONE ALEXANDRI sau + MONE ALEXANDRU (av.), respectiv, + WD MOLDAVIENSIS sau + WD MOLDAVIENS (rv.). A

treia, 1409-1431, cuprinde emisiunile cele mai numeroase, cu multiple variante, având capul de bour cu coarnele convergente însoțit de atribute și legenda + MONE ALEXANDRI (av.), respectiv, scutul însoțit de legenda + WD MOLDAVIENSIS (rv.).

Oct. Iliescu, Gr. Foit, în *ArhMold*, V, 1967, p. 145-167; *MBR*, p. 58-64, nr. 352-461; Oct. Iliescu, în *RdI*, S.N., XI, 2000, 1-2, p. 59-95.

Alexandru II/ Alexăndrel [II], voievod, domn al Țării Moldovei (înainte de 23 martie 1449 – 12 oct. 1449, febr. 1452 - aug. 1454, înainte de 8 febr. 1455-25 mai 1455). § Fiul lui Alexandru I, frate vitreg cu Iliș și Ștefan II ♦ A bătut groși și jumătăți de groși. § Emisiunile sale se împart, după tipul scutului de pe revers și legende, în două tipuri. I (groși și jumătăți de groși din AE și Bi): scut mobilat cu o coroană deschisă cu trei fleuroane și legenda MONETA•ALESA (av. și rv.). II (groși și jumătăți de groși din Bi și AR): scut despicat (fascii, flori de crin), deasupra M, legenda ΓΡΟΙΗΤ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ (av.), respectiv, ΒΟΕΒΟΛΓ (rv.).

Oct. Iliescu, în *SCB*, I, 1955, p. 309-314; *MBR*, p. 74-75, nr. 565-576.

Amberg, Ammenberg [IV], localitate situată în Marele Ducat al Bavariei; astăzi municipiu din districtul Unterallgäu în Bavaria, Germania. ♦ Atelierul municipal a funcționat în anii 1621-1627 și 1763-1794.

W.R.O.Hahn, *Typenkatalog der Münzen der Bayerischen Herzöge und Kurfürsten 1500-1805*, Braunschweig, 1971; *SCWC 1701-1800*, p. 267.

Ansbach [IV], localitate situată în pricipatul de Ansbach care aparținea de Münzkreise Franconia; astăzi capitală a regiunii guvernamentale Mittelfranken-Bavaria, Germania. ♦ Orașul a fost stăpânit de conții de Oettingen până în 1331 când cetățenii bogați din Nürnberg au luat conducerea. A rămas sediul ramurii protestante francone de Hohenzollern care în 1415 a accedat la conducerea margraviatului de Brandenburg și, în 1525, la aceea a ducatului de Prusia. ♦ A fost unul dintre atelierele principale și permanente ale prinților de Hohenzollern-Brandenburg în Franconia.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 317.

aslan kuruş (turc.) [III], * **kuruş**.

Augsburger Münzordnung [VI]. Edict promulgat de împărat la 19 august 1559 prin care s-a asigurat în Imperiu un sistem monetar relativ unitar pentru câțiva ani. Reichsguldiner devenea Guldentaler, pentru care era stabilită valoarea de 60 Kreuzer și 24,62 g. (22,91 g. argint fin) cu submultipli de 30, 10, 5, 2½ și 1 Kreuzer. Odată cu reducerea titlului la speciile de argint, erau repetate prescripțiile stabilite în 1551, doar că numele lui Ferdinand I. îl înlocuia pe al împăratului. § Calculația monedei de aur, Dukat, se făcea prin raportarea la marca de Köln din care se băteau 67 Dukat cu titlul de 986 ‰ (3,49 g, din care 3,44 g AV).

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 124-125; Mey, *European Crown*, p. 10.

Augsburger Reichsbeschluss [VI]. Edict imperial redactat la 28 iulie 1551 după hotărârile adoptate în dieta de la Augsburg. Florinul de aur renan rămânea doar monedă de calcul (= 60 Kreuzer) și se interzicea baterea talerului. Guldenroschen, creat prin Ordonanța monetară de la Eßlingen, devenea Reichsguldiner (guldenul de argint imperial) care urca la 72 Kreuzer (31,5 g., din care 27,65 g. argint fin) și căpăta submultipli de 36, 20, 12, 10, 6, 3 și 1 Kreuzer.

Vulturul imperial de pe avers trebuia să poarte Reichsapfel cu indicarea în cifre a numărului de Kreuzer cât valora emisiunea și legenda circulară CAROL V IMP AVG G F DECRETO. Potrivit noului sistem, erau autorizăți să emită nominaluri mari numai posesorii de mine, cele mai numeose state trebuind să-și restrângă activitatea doar la baterea vechilor piese locale.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 122; Mey, *European Crown*, p. 10.

B

Bogdan II [II], voievod, domn al Țării Moldovei (12 oct. 1449 - asasinat la 17 oct. 1451, Reuseni). § Fiul lui Alexandru I *cel Bun*, tatăl lui Ștefan III *cel Mare*. ♦ A emis groși din argint și bilon având cap de bour cu coarne convergente însoțit de atribute și legenda BOGDAN VOIEVODA (av.), respectiv, scut mobilat cu buzdugan și spadă, deasupra siglă, și legenda WD MOLDAVIENSI (rv.).

MBR, p. 75-76, nr. 577-584.

Brieg (lat.: *Civitas Altae Ripae*, pol.: *Brzeg*) [I], ducat în Silezia Inferioară; astăzi localitate în voievodatul Opole, Polonia. ♦ A fost creat în 1311 în urma desprinderii din ducatul de Lignitz; în 1329 ducele s-a declarat vasal regelui Boemiei. În calitate de moștenitori ai coroanei Boemiei, Habsburgii austrieci au anexat ducatul în 1526. După stingerea ultimului Piașt, în 1675, domeniul a intrat sub administrația directă a Vienei. A fost anexat definitiv de Prusia în 1742. ♦ În 1505, Vladislav Jagellonský, rege al Boemiei (1471-1516), a confirmat lui Georg I von Brieg & Lüben (1495-1521) dreptul de a bate monedă. § Monedele au fost bătute în atelierul municipal.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 374; *SCWC 1601-1700*, p. 818-839.

Brzeg (pol.) [I], * **Brieg**.

C

Carnovia (lat.) [I], * **Jägerndorf**.

cedid eshrefi (rom.: *noul așrafi*) [III], emisiune otomană de aur ce avea pe avers, pentru prima dată, tuğraua sultanului; reversul rămânea destinat vechii formule. ♦ A fost lansat de Mustafa II la Kostantiniye, Mısır, Edirne și Izmir. A circulat în paralel cu vechiul tip de altun, ce a păstrat standardele tradiționale metrologice și iconografice, de care se deosebește prin legenda de pe avers. Ahmed III l-a emis în număr mare cu denominarea *eshrefi* la Kostantiniye, Gence, Revan, Tebriz, Tiflis, Mısır. § Producerea sa a încetat sub Mahmud I.

Vilcu, *Moneda otomană* (1687-1807), p. 47, 74-75.

cervoneț olandez (rom.) [III], * **lobanciki**.

Christian Friedrich Karl Alexander von Brandenburg-Ansbach II. [II], margraf al principatelor de Ansbach și Bayreuth (3 aug. 1757 / 1769 – abdică la 10 ian. 1791). § Fiul lui Karl Wilhelm Friedrich von Brandenburg-Ansbach II. (1723-1757). ♦ Pentru Ansbach a emis nominaluri de bilon (Pfennig, Kreuzer), de argint (Kreuzer, Taler, EIN REICHS THALER, ZEHEN EINE FEINE MARCK), de aur (Dukat).

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 317-318; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Brandenburg**.

Brandenburg in Franconia; Davenport, *German Talers 1700-1800*, nr. 1989-2028; *Gold Coins*, p. 217, nr. 356-365; *SCWC 1701-1800*, p. 279-288.

Christoph II. [II], conte de Mansfeld & Schrapelau – linia de mijloc (1558-29 Aug. 1591, Dresda). § Fiul și succesorul lui Gebhard VII. (1486-1558), tatăl lui Heinrich II. (1591-1601) și al lui Gotthelf Wilhelm (1591-1594). ♦ A emis Groschen, Taler. § Atelier: Mansfeld.

Engel, *Serrure, Traité* (1897), p. 307; Otto Tomau, *Münzwessen und Münzen der Grafschaft Mansfeld*, Prag, 1937; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Mansfeld, Counts - Mittelort Mansfeld and Schrapelau**; Mey, *European Crown*, nr. 676-677; Davenport, *European Crowns. 1484-1600*, p. 233-234, nr. 8661-8664.

Civitas Altae Ripae (lat.) [I], * **Brieg**.

Convenția monetară generală a țărilor confederate pentru vamă și comerț (rom.) [VI], * **Zollverein**.

E

episcopatus herbipolitanus (lat.) [I], * **Würzburg**.

episcopatus wiceburgensis (lat.) [I], * **Würzburg**.

esedi kuruş (turc.) [III], * **kuruş**.

eshrefi [III], monedă de aur (3,41 g) emisă de sultanul mameluc Ashraf Bârsbei (1422-1438) la Mısır în A.H. 825/ 1425. Din 1517, când stăpânirea mamelucă din Egipt a fost înlocuită cu cea otomană, a devenit echivalentul altınului.

Schrötter, *Wörterbuch*, s.v. **Ashrafi, Sherifi**.

F

Ferdinand I. Karl Leopold Joseph Franz Marchlin **von Habsburg-Lothringen**, împărat al Imperiului Austriei (încoronat la 2 martie 1835 – abdică la 2 dec. 1848), rege al Ungariei și Croației (*V. Ferdinánd Habsburg-Lotharingiai/ Ferdinand V. Habsburški-Lorraine* încoronat la 28 sept. 1835, Preßburg), rege al Boemiei (*Ferdinand V. Habsburský Lorraine*, încoronat la 7 sept. 1836, Praga). § Fiul și succesorul lui Franz I. von Habsburg-Lothringen. ♦ A emis nominaluri de: argint (3 Kreuzer, 5 Kreuzer, 10 Kreuzer, 20 Kreuzer, ½ Taler, Taler) și aur (Dukat, 4 Dukat) în sistemul monetar 8 Heller = 4 Pfennig = 1 Kreuzer; 60 Kreuzer = 1 Florin (Gulden); 2 Florin = 1 Species Taler sau Konventionstaler. § Ateliere: Karlsburg, Kremnitz, Mailand, Nagybánya, Praga, Venedig, Wien.

Herinek, *Österreichische Münzprägungen 1740-1969*, p. 237-251; *Gold Coins*, p. 106, nr. 480-483, p. 371, nr. 222-226; *SCWC 1801-1900*, p. 82-95.

Ferdinand II. Habsburški (croat) [II], * **Ferdinand II. von Habsburg**.

Ferdinand II. Habsburský (ceh.) [II], * **Ferdinand II. von Habsburg**.

Ferdinand II. von Habsburg [II], împărat al Imperiului Sacru Roman de Națiune Germană (ales la 26 aug./ încoronat la 9 sept. 1619, Frankfurt am Main – decedat la 15 febr. 1637, Wien), arhiduce al Austriei Inferioare și Stiriei (*Ferdinand III.*, 1590), rege al Boemiei (*Ferdinand II. Habsburský* – ales la 5 iun./ încoronat la 29 iun. 1617, Praga), rege al Ungariei și Croației (*II. Ferdinand Habsburg/ Ferdinand II. Habsburški* – încoronat la 1 iul. 1618, Preßburg). § Nepotul lui Ferdinand I. von Habsburg, fiul lui Karl II. von Steiermark, tatăl lui Ferdinand III. von Habsburg. ♦ A emis nominaluri de: billon (Pfennig, 2 Pfennig), argint (Pfennig, 2 Pfennig, ¼ Kreuzer, ½ Kreuzer, Kreuzer, 2 Kreuzer, 3 Kreuzer, VI Kreuzer, 10 Kreuzer, 12 Kreuzer, 15 Kreuzer, 24 Kreuzer, 30 Kreuzer, 48 Kreuzer, 60 Kreuzer, 75 Kreuzer, 150 Kreuzer, Taler, 2 Taler, 3 Taler, ¾ Taler, 4 Taler, 5 Taler, 12½ Taler) și aur (Dukat, 2 Dukat, 3 Dukat, 4 Dukat, 5 Dukat, 6 Dukat, 7 Dukat, 8 Dukat, 9 Dukat, 10 Dukat, 12 Dukat, 15 Dukat, 20 Dukat). ♦ Ateliere: Breslau, Brünn, Ensisheim, Fürth, Glatz, Glogau, Graz, Hall, Joachimstal, Klagenfurt, Kremnitz, Kuttenberg, Nagybánya, Neiß, Nicolsburg, Olmütz, Oppeln, Praga, Preßburg, Ratibor, Salzburg, St. Pölten, St. Veit, Sagan, Troppau, Wien.

Herinek, *Österreichische Münzprägungen 1592-1657*, p. 10-437; *Słownik władców Europy*, s.v. **Ferdynand II**; *SCWC 1601-1700*, p. 30-81; *Gold Coins*, p. 99-100, nr. 121-177, p. 138, nr. 37-42, p. 365, nr. 91-99.

Ferdinand III. Habsburški (croat) [II], * **Ferdinand III. von Habsburg**.

Ferdinand III. Habsburský (ceh.) [II], * **Ferdinand III. von Habsburg**.

Ferdinand III. von Habsburg [II], împărat al Imperiului Sacru Roman de Națiune Germană (încoronat la 15 febr. 1637 – decedat la 2 apr. 1657, Graz), rege roman (ales la 22 dec. / încoronat la 30 dec. 1636, Regensburg), arhiduce al Austriei Inferioare și Stiriei (*Ferdinand IV.*, 1637), rege al Ungariei și Croației (*III. Ferdinand Habsburg/ Ferdinand III. Habsburški* – încoronat la 8 dec. 1625, Sopron – 1647, 1654-1657), rege al Boemiei (*Ferdinand III. Habsburský* – încoronat la 21 nov. 1627, Praga). § Fiul și succesorul lui Ferdinand II. von Habsburg, tatăl lui Leopold I. von Habsburg. ♦ A emis nominaluri de: billon (Pfennig, 2 Pfennig), argint (Pfennig, 2 Pfennig, Kreuzer, 3 Kreuzer, ¼ Taler, ½ Taler, Taler, 2 Taler, 3 Taler, 4 Taler, și aur (Dukat, 2 Dukat, 4 Dukat, 5 Dukat, 6 Dukat, 7 Dukat, 8 Dukat, 9 Dukat, 10 Dukat, 12 Dukat). § Ateliere: Breslau, Brünn, Glatz, Graz, Hall, Joachimstal, Kremnitz, Kuttenberg, Nagybánya, Olmütz, Praga, Salzburg, St. Veit, Sagan, Teschen, Wien.

Herinek, *Österreichische Münzprägungen 1592-1657*, p. 465-480, 483-655; *Słownik władców Europy*, s.v. **Ferdynand III**; *SCWC 1601-1700*, p. 30-81; *Gold Coins*, p. 100-101, nr. 188-239, 138-139, nr. 43-46, p. 366, nr. 106-117.

Ferdinand IV. Habsburški (croat) [II], * **Ferdinand IV. von Habsburg**.

Ferdinand IV. Habsburský (ceh.) [II], * **Ferdinand IV. von Habsburg**.

Ferdinand V. Habsburški-Lorraine (croat) [II], * **Ferdinand I.** Karl Leopold Joseph Franz Marchlin **von Habsburg-Lothringen**.

Ferdinand V. Habsburský Lorraine (ceh.) [II], * **Ferdinand I.** Karl Leopold Joseph Franz

Marchlin **von Habsburg-Lothringen**.

Francisc II / I Habsburg-Lorena (lat.) [II], * **Franz II. von Habsburg-Lothringen**.

Franjo II. Habsburški Lorraine (croat) [II], * **Franz II. von Habsburg-Lothringen**.

Frankfurt am Main [I]. Oraș liber imperial care aparținea de Münzkreise Rinul de Sus; astăzi în regiunea administrativă Darmstadt, statul federal Hessa, Germania. § Prin Bula de Aur din 1356 a devenit sediul electoral pentru împărați. ♦ Dreptul de a bate monede a fost primit în 1428; confirmat în 1555, a rămas în vigoare până în 1866 când orașul a fost anexat de Prusia. § Monedele au fost bătute în atelierul municipal.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 200; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Frankfurt am Main**, *Free City*; Davenport, *German Talers 1700-1800*, nr. 2215-2229; Davenport, *German Talers 1600-1700*, nr. 5280-5300; Mey, *European Crown*, nr. 274-280; *Gold Coins*, p. 236-240, nr. 936-1027.

František II. Habsburský Lorraine (ceh.) [II], * **Franz II. von Habsburg-Lothringen**.

František Jozsef (ceh.) [II], * **Franz Joseph I. von Habsburg-Lothringen**.

Franz II. von Habsburg-Lothringen (lat.: *Francisc II/ I Habsburg-Lorena*) [II], împărat ereditar al Austriei (încoronat la 1 martie 1792-14 aug. 1804) și împărat german (încoronat la 1 martie 1792-6 aug. 1806); **I. von Habsburg-Lothringen**, împărat ereditar al Austriei (6 aug. 1806 – decedat la 2 martie 1835); arhiduce al Austriei (*Franz I.*, 12 febr. 1768 - 1 martie 1792), rege al Ungariei și Croației (*I. Ferenc Habsburg-Lotharingiai/ Franjo II. Habsburški Lorraine* – încoronat la 6 iun. 1792-1835), rege al Boemiei (*František II. Habsburský Lorraine* – încoronat la 9 aug. 1792-1835). § Fiul și succesorul lui Leopold II. von Habsburg-Lothringen, tatăl lui Ferdinand I. von Habsburg-Lothringen. ♦ În calitatea de împărat ereditar al Austriei și împărat german (FRANZ II.) a emis nominaluri de: cupru ($\frac{1}{4}$ Kreuzer, 3 Kreuzer, 6 Kreuzer, 7 Kreuzer), billon (Kreuzer), argint (3 Kreuzer, 6 Kreuzer, 10 Kreuzer, 20 Kreuzer, $\frac{1}{2}$ Taler, Taler) și aur (Dukat, 2 Dukat, 4 Dukat). Ca împărat al Austriei (FRANZ I.) a emis nominaluri de: cupru (3 Kreuzer, 6 Kreuzer, 7 Kreuzer), argint (3 Kreuzer, 6 Kreuzer, 10 Kreuzer, 20 Kreuzer, $\frac{1}{2}$ Taler, Taler) și aur (Dukat, 2 Dukat, 4 Dukat). § Sistemul monetar avea la bază calculația 8 Heller = 4 Pfennig = 1 Kreuzer; 60 Kreuzer = 1 Florin (Gulden); 2 Florin = 1 Speciestaler sau Konventionstaler. § Ateliere: Agram, Arad, Brüssel, Cataro, Hall, Karlsburg, Kremnitz, Mailand, Mantua, Nagybánya, Orawicza, Palmanova, Praga, Salzburg, Schmöllnitz, Venedig, Wien, Zamósk, Zara.

Davenport, *European Crowns. 1700-1800*, nr. 1176-1180; Herinek, *Österreichische Münzprägungen 1740-1969*, p. 186-232; *Słownik władców Europy*, s.v. **Franciszek II (I)**; *Gold Coins*, p. 106, nr. 457-479, p. 370, nr. 209-221; *SCWC 1701-1800*, p. 38-50; *SCWC 1801-1900*, p. 82-95.

H

Hamburg [I], oraș imperial care aparținea de Münzkreise Saxonia Inferioară; astăzi oraș-stat în Germania. ♦ În 1241, împreună cu Lübeck, a pus bazele Ligii Hanseatice. În 1510, formal, a devenit oraș liber al Imperiului. § A încheiat alianțe monetare cu Lübeck și Wismar în 1379, cu Rostock, Stralsund și Lüneburg în 1381, care au condus la crearea Schilling-ului în 1432. ♦ Dreptul de a bate monedă de aur i-a fost acordat în 1435. § Din 1553 a emis o serie numeroasă

și variată de monede de argint și de aur (Dukat). În 1572 a decis să respecte prevederile ordonanței monetare imperiale de la 1559 și a emis în conformitate cu Augsbürger Münzordnung; talerii au pe revers acvila imperială. § Contrar prevederilor adoptate la Zinna, în 1725 orașul a adoptat un sistem monetar propriu. § Monedele au fost bătute în atelierul local.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 281-282; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Hamburg, Free City**; Engel, Serrure, *Traité* (reprint 1964), p. 1293-1294; Davenport, *German Talers 1700-1800*, nr. 2281-2285; Davenport, *German Talers 1600-1700*, nr. 5357-5374; Mey, *European Crown*, nr. 311-331; Davenport, *German Talers 1500-1600*, nr. A9214-9228; *SCWC 1601-1700*, p. 504-513; *SCWC 1701-1800*, p. 383-388; *Gold Coins*, p. 243-2449, nr. 1084-1142; *SCWC 1801-1900*, p. 419-422.

Hameln, Hamlin (lat.: *Quern-Hameln*) [I], oraș care aparținea de Münzkreise Saxonia Inferioară; astăzi în Saxonia Inferioară, Germania. ♦ A primit dreptul de a bate monede la sfârșitul secolului al XV-lea și l-a păstrat până în 1672. Mariengroschen emiși de oraș imitau pe cei bătuți de Goslar. § Monedele au fost bătute în atelierul municipal.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 285; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Hameln (Hamlin, Quernhameln), City**; Davenport, *German Talers 1600-1700*, nr. 5375-5386; Mey, *European Crown*, nr. 332-339; Davenport, *German Talers 1500-1600*, nr. 9229-9235; *Gold Coins*, p. 244, nr. 1143-1144b.

I

Ioan I Iacob Heraclide (rom.: *Despot Vodă*) [II], voievod, domn al Țării Moldovei (18 nov. 1561 – asasinat la 5 nov. 1563, Suceava). ♦ A emis diverse nominaluri de: aramă – obol sau mangâr (1562, 1563) –, argint – denar (1562, 1563), ¼ taler sau ort (1563), taler (1562, 1563) și aur (ducat în 1563).

I. Țabrea, în *CNA*, XV, 1940, 119-120, p. 289; I. Țabrea, în *SCN*, V, 1971, p. 161-177; *MBR*, p. 88-90, nr. 785-798.

Ibrahim [III], sultan (A.H. 1049-1058 / 9 febr. 1640 – decedat la 12 aug. 1648). § Fiul lui Ahmed I, fratele vitreg lui Osman II și Murad IV, tatăl lui Mehmed IV, Süleyman II și Ahmed II. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, para, beşlik, onluk, dirhem) aur (altın). § Ateliere: Bagdat, Cezayir, Dimaşk, Diyarbakır, Kostantaniye, Mısır, Trablus, Tunus. ♦ La începutul domniei a lansat un nominal de argint nou, beşlik, emis la Kostantaniye și Diyarbakır.

Pere, nr. 427-442; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 50, 62.

J

Jan Lucemburský (germ.: *Johann der Blinde von Luxemburg*, luxemburg: *Jang de Blannen*) [II], rege al Boemiei (1310 – decedat la 26 aug. 1346, Crécy), conte de Luxemburg (*Jang de Blannen*, 1309), rege al Poloniei (*Jan Luksemburski*, 1310-1335). § Fiul lui Henric VII. von Luxemburg (1312-1313), tatăl lui Karel I Lucemburský. ♦ A emis weißpfennig, sterling de tip englez, parvus și groși (pražský groše) cu leul de Boemia pe reves. § Pražský groše (cca 3,8 g) păstrează coroana cu legenda circulară pe două rânduri + IOANES PRIMVS/ DEI GRATIA REX BOEMIE (av.) și leul de Boemia cu legenda GROSSI PRAGENSES (rv.). § Ateliere: Kutná Hora, Praga.

Jarmila Hásková, *Pražske groše (1300-1526)*.

Jang de Blannen (luxemburg) [III] * **Jan Lucemburský**.

Johann der Blinde von Luxemburg (germ.) [II] * **Jan Lucemburský**.

K

kara kuruş (turc.) [III], * **kuruş**.

Karel I Lucemburský [III], conte de Luxemburg, rege al Boemiei (*Karel/ Karl* – ales la 26 aug. 1346/ încoronat la 2 sept. 1347, Praga – decedat la 29 nov. 1378, Praga), rege al Romanilor (*Karl* – ales la 11 iul./ încoronat la 26 nov. 1347, Bonn; din nou, ales la 17 iun./ încoronat la 25 iul. 1349, Aachen), rege al Burgundiei (încoronat la 4 iul. 1365, Besançon), împărat al Imperiului Sacru Romano-German (*Karl IV. von Luxemburg* – ales la 11 iul. 1346 și 17 iun. 1349/ încoronat la 5 apr. 1355, Roma), rege al Italiei (*Carlo* – încoronat la 6 ian. 1355, Milano). § Fiul și succesorul lui Jan Lucemburský, tatăl lui Václav IV Lucemburský. ♦ *Pražský groše* (28 mm) prezintă coroana cu legenda circulară pe două rânduri + KAROLVS D - EI GRATIA / DEI GRATIA REX BOEMIE (av.) și leul de Boemia cu legenda GROSSI PRAGENSES (rv.).

Jarmila Hásková, *Pražske groše (1300-1526)*.

Konventionsfuß [VI]. În 1747, după pierderea Sileziei, Habsburgii austrieci au renunțat la Leipziger Münzfuß, sistem monetar adoptat la 1690 în reuniunea de la Torgau, când talerul devenea o monedă de cont și era emis la valori de 2/3, 1/3 și 1/6. Trei ani mai târziu, la 1750, Austria a adoptat noul sistem monetar, numit ulterior Konventionsfuß pe baza înțelegerii încheiate cu landurile Bavariei, la 20 septembrie 1753. În 1754, la Convenție a aderat zona franconă, orașul liber Nürnberg și ducatul Württemberg. Moneda de bază a noului sistem era reprezentată de piesele de un gulden, de doi guldeni, precum și cele de 10 și 20 Kreuzer.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 129; Schrötter, *Wörterbuch*, s.v. **Konventionsfuß**; Fengler, Gierow, Unger, *Lexikon Numismatik*, s.v. **Konventionsfuß**.

kuruş (rom.: 40 parale, piastru, taler) [III]. Monedă turcească de argint, echivalentă cu talerul, lansată în domnia lui Ahmed III. § În prima jumătate a secolului al XVIII-lea și-a consolidat poziția de unitate de cont principală și de prim mijloc de schimb în Rumelia, Anatolia și Siria. În provinciile îndepărtate a devenit o monedă principală abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. § Deprecierea kuruşului s-a datorat cheltuielilor de război: sub Ahmed III, de la cca 26,5 g (60% AR), la 25,5 g; sub Mahmud I, cca 24,5 - 23, 5 g; sub Mustafa III, 19 g; sub Abdülhamid I, la 1780, cca 18 g; în primul an al domniei lui Selim III, 12,5 g - 13 g., sub Mahmud II Adlı, anii 1828-1832, conținutul de argint a scăzut cu 79%, de la 2,32 g la 0,53 g. § Prin raportare valorică, monedele mari ale statelor creștine erau denumite *esedi kuruş*, *aslan kuruş* (olandeze), *riyal kuruş* (spaniole), *kara kuruş* (germane).

MJBotoșani, inv. 2.398

Pamuk, *Sistemul monetar otoman*, p. 274-275; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 79-83, 103-105, 120, 134, 143.

L

lobanciki (rom.: *cervoneț olandez*, rus.: *лобанчики*) [III], monede rusești de aur (3,44 g, 940‰), emise de la 1735, care imitau dukaat met de ridder (3,49 g) lansat de Provinciile Unite în 1583. Au fost denumite oficial “cervoneț”, iar în popor “pucicovii” (de la mănunchiul de săgeți ținut cu mâna stângă), „arapcik” (pentru aspectul straniu al ostașului, asemănat cu un arab) sau „lobancik” (după tunsoarea cavalerului). § Conform registrelor Cancelariei de Stat, din 1735 apar regulat notițe despre cheltuielile efectuate în cervoneți olandezi. În anii 1735-1867, în Rusia au fost bătuți 28.041.127 lobanciki, neincluzând astfel de emisiuni în valoare de 79.637.000 ruble retopite de Pavel I Petrovich. Din 1850, când Regatul Olandei nu a emis dukaat met de ridder, la Sankt Petersburg au fost bătuți lobanciki cu milesimul 1849. Baterea lor a încetat în 1868. § Unii numismați le-au considerat falsuri monetare, dar s-a încercat stabilirea unor trăsături particulare pentru a le delimita de ducații olandezi. § Au circulat pe piața internă, dar principala destinație a fost în Orient.

C. А. Розанов, în *Труды отдела нумизматики*, I, Ленинград, *Государственного Эрмитажа*, 1945, p. 145-161; В.В. Уздеников, *Монеты России 1700-1917. Russian Coins*, Москва, Финансы и статистика, 1986, p. 370, 494-496.

M

Mahmud I, sultan [II] (A.H. 1143-1168 / 2 oct. 1730 - decedat la 13 dec. 1754, Istanbul). § Fiul lui Mustafa II, fratele vitreg al lui Osman III. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, para, beşlik, onluk, yirmilik, kuruş) și aur (altın, yarım cedit Istanbul, cedit Istanbul/ fındık, zincirli, yarım zer-i mahbub, zer-i mahbub). § Ateliere: Bitlis, Cezayir, Gence, Gümüşhane, Islâmbol/ Kostantiniye, Kars, Mısır, Trablusgarp, Tunus, Van. ♦ A inaugurat perioada de dezvoltare a sistemului monetar otoman modern. În timpul său a încetat emiterea de zolota și eshrefi. Kuruşul înregistrează, progresiv, o ușoară scădere a greutateii brute (de la 26,5 g la 23,5 g) pentru susținerea efortului de război. A emis piese noi, 8 și 16 parale, destinate regiunilor orientale.

Pere, nr. 540-584; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 99-110.

Mansfeld [I], comitat care aparținea de Münzkreise Saxonia Superioară; astăzi localitate în districtul Mansfeld-Südharz, landul federal Saxonia-Anhalt, Germania. ♦ Primii taleri au fost emiși în 1521, primii florini de aur în 1597. § Principalul atelier monetar funcționa la Eisleben. Conții liniei Hinterort au deschis o officină la Hettstädt, a cărei funcționare a fost interzisă de conducerea Münzkreise în 1572.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 305-307; Engel, Serrure, *Traité* (reprint 1964), p. 1261-1262; Otto Tornau, *Münzwesen und Münzen der Grafschaft Mansfeld*, Prag, 1937; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Mansfeld, Counts**; Mey, *European Crown*, p. 176-193, nr. 619-690; Davenport, *German Secular Talers 1600-1700*, nr. 6915-7021; Davenport, *German Talers 1500-1600*, nr. 9469-9537.

Maximilian III. Joseph Karl Johann Leopold Ferdinand Nepomuk Alexander von Wittelsbach [II], principe elector, duce de Bayern (1745 – decedat la 30 dec. 1777, München).

§ Fiul și succesorul lui Karl Albrecht duce de Bayern (1726–1745) și împărat al Imperiului Sacru Roman de Națiune Germană (*Karl VII. von Wittelsbach*, 1742-1745). ♦ A emis nominaluri de: cupru (Heller, Pfennig), bilon (Kreuzer), argint (Kreuzer, Groschen, Konventionstaler) și aur (Dukat). § Ateliere monetare: Amberg, München.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 331; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Bavaria, Upper Bavaria; Gold Coins**, p. 212, nr. 242-249; *SCWC 1701-1800*, p. 267-278.

Mehmed II *el-Fatih* [II], sultan (A.H. 846-849, 855-886/ 1444-sept. 1445, 3 febr. 1451-decedat la 3 mai 1481, Gebze). § Fiul și succesorul lui Murad II, tatăl lui Bayezid II. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe) și aur (altın, la Kostantaniye). § Ateliere: Amasya, Ayaslık, Brussa, Edirne, Konya, Kostantaniye, Novar, Serez, Tire, Üsküp. ♦ Piese de argint se repartizează în patru grupe tipologice care, prin divizarea ultimei dintre ele, corespund la cinci grupe cronologice (A.H. 885, 865, 875, 885, 886). § Pe la 1477/1478 a fost lansată producția de piese de aur otomane propriu-zise, cu legendă arabă, altâni.

Pere, nr. 79-99; Nicolae, *Moneda otomană (1451-1512)*, p. 34-36, 70, 71, 73.

Mehmed III [III], sultan (A.H. 1003-1012/ 27 ian. 1595 – decedat la 22 dec. 1603, Istanbul). § Fiul și succesorul lui Murad III, tatăl lui Ahmed I și Mustafa I. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, dirhem) și aur (altın). § Ateliere: Amasya, Ankara, Bağdat, Banaluka (inaugurat acum), Belgrad, Bosna / Saray, Brussa, Canca, Cezayir, Dimaşk, Diyarbakır, Edirne, Filibe, Gence, Halep, Karatova, Kastamonu, Konya, Kostantaniye, Mardin, Mısır, Nahcivan, Novabırda, Ohri, Sakız, Selanik, Siroz, Sidrekıpsı, Sivas, Tebriz, Tire, Tokat, Tunus, Üsküp, Van, Yenişehir. ♦ Au fost emise mai multe tipuri de akçe, clasificate de specialiști în patru grupe notate A, B, C și D. § Instabilitatea monetară a atins cote maxime în 1600.

Pere, nr. 311-343; *Słownik władców Europy*, s.v. **Mehmed III**; Boldureanu, *Moneda otomană (1512-1603)*, p. 48, 49.

Mehmed IV *Avcı* [II], sultan (A.H. 1058-1099/ 8 aug. 1648 – detronat la 8 nov. 1687). § Fiul și succesorul lui Ibrahim I, frate vitreg cu Süleyman II și Ahmed II, tatăl lui Mustafa II și Ahmed III. ♦ A emis monede de: cupru (mangır, cu un spor substanțial în a doua jumătate a domniei), argint (akçe, para, dirhem, beşlik) și aur (altın). § Ateliere: Belgrad, Bağdat, Cezayir, Dimaşk, Halep, Kostantaniye, Mısır, Trablusgarp, Tunus, Van. ♦ În 1659, greutatea brută a sultaninului a fost ajustată de la 3,517 g al 3,490 g. În 1686, a importat din Franța mașini moderne de baterie a monedelor. ♦

Pere, nr.443-462; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 43, 62-63.

Miksa Habsburg (magh.) [II], * **Maximilian II. von Habsburg**.

Murad III [III], sultan (A.H. 982-1003/ 12 dec. 1574 – decedat la 15/ 16 ian. 1595, Constantinopol). § Fiul și succesorul lui Selim II, tatăl lui Mehmed III. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, dirhem) și aur (altın). § Ateliere: Amasya, Bağdat, Belgrad, Belikesir, Brussa, Canca, Çaniçe, Cezayir, Dimaşk, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Filibe, Halep, Inegöl, Karatova, Koçaniye, Konya, Kostantaniye, Manisa, Mısır, Musul, Nahcivan, Nakiş, Novabırda, Sakız, Selanik, Serez/ Siroz, Sidrekıpsı, Sivas, Sreberniçe, Tebriz, Trablus, Tunus, Üsküp. ♦ Au fost închise minele de argint din Serbia și Bosnaia. Pe fondul crizei extracției miniere, al dereglării pieței aurului și al ineficienței controlului monetărilor, în anii

1584-1586 a avut loc „marea devalorizare a asprului” prin reducerea oficială a greutateii acestuia de la 0,682 g la 0,384 g. Cronologia și tipologia emisiunilor de argint (akçe) și altinilor a rămas puțin studiată.

Pere, nr. 259-310; E. Nicolae, în *TezChișinău*, p. 64; *Słownik władców Europy*, s.v. **Murad III**; Boldureanu, *Moneda otomană (1512-1603)*, p. 31, 46-48.

Murad IV Gazi [II], sultan (A.H. 1032-1049/ 10 sept. 1623 – decedat la 8 febr. 1640, Constantinopol). § Fiul lui Ahmed I, frate vitreg cu Osman II și Ibrahim I. ♦ A emis monede de cupru (mangır), argint (akçe, para, onluk) și aur (altın). § Ateliere: Belgrad, Canca, Cezayir, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Halep, Kibris, Konya, Kostantaniye, Karatova, Mısır, Niğbolu, Novaburda, Saray, Selanik, Sidrekıpsı, Sofya, Tire, Tokat, Trablus, Tunus, Üsküp, Van, Yenişehir.

Pere, nr. 409-426; *Słownik władców Europy*, s.v. **Murad IV**; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 50, 61.

Mustafa I Deli [II], sultan (A.H. 1026-1027, 1031-1032/ 22 nov. 1617 – detronat la 26 febr. 1618, 20 mai 1622 – detronat la 10 sept. 1623). § Fiul lui Mehmed III, frate vitreg cu Ahmed I, tatăl lui Mahmud I și Osman III. ♦ A bătut monede de cupru (mangır), argint (akçe, onluk în a doua domnie) și aur (altın, la Dimaşk, Mısır, Kostantaniye). § Ateliere: Belgrad, Brussa, Canca, Dimaşk, Kostantaniye, Mısır, Ruha?, Tokat, Yenişehir.

Pere, nr. 376-390; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 50, 61.

Mustafa II Gazi [II], sultan (A.H. 1106-1115 / 6 febr. 1695 – abdică la 8 dec. 1703). § Fiul lui Mehmed IV, fratele vitreg al lui Ahmed III. ♦ A bătut monede de argint (para, yarım zolta, zolta) și de aur (altın). § Ateliere: Edirne, Erzurum, Izmir, Kostantaniye, Mısır. ♦ Din 1697, a lansat cedit-eshrefi, emisiune de aur care poartă, pentru prima dată, tuğraua sultanului pe avers. Nu este lămurită problema dacă a reluat emisiunile din metal comun, nici despre o eventuală emiterie de akçe. § În vremea lui a fost introdus un sistem de sigle-litere (işaret harfler), încă nedeslușit.

Pere, nr. 481-497; Ibrahim und Cevriye Artuk, în *ACIN*, II, p. 989-996, pl. 110-112; S. Lachman, în *ANSMN*, 19, 1974, p. 199-224; E. Nicolae, în *TezChișinău*, p. 66; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 47, 60, 69.

Mustafa III [II], sultan (1171-1187 A.H./ 30 oct. 1757 – decedat la 21 ian. 1774, Istanbul). § Fiul lui Ahmed III, frate vitreg cu Abdülhamid I, tatăl lui Selim III. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (para, beşlik, onluk, yarım zolta, yirmilik, zolta, kuruş, altmışlık) și aur (çeyrek altın, yarım altın, altın, zer-i mahub, findık, yarım zeri mahub, başka tarzda zeri mahub). § Ateliere: Cezayir, Halep, Hizan, Islâmbol / Kostantaniye, Mısır, Trablusgarp, Tunus. ♦ În primul an de domnie, sistemul de sigle-litere și ornamente, care apăreau pe monedele otomane din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, a fost înlocuit, mai întâi, la Islâmbol, cu anul de batere; apoi, a fost lansat altmışlıkul și reapare zolta. După anul 6, sistemul siglelor-litere a fost abandonat și de atelierul egiptean. A continuat deprecierea greutateii brute a kuruşului. § Începând cu anul 10 de domnie a fost înscris anul Hegirei corespunzător, adică 1181, ș.a.m.d. până în anul 17, respectiv, 1187. ♦ Domnia sa se încadrează în perioada de dezvoltare a sistemului monetar otoman modern.

Pere, nr. 605-648; E. Nicolae, în *Tezaure Chișinău*, p. 66; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*,

p. 113-126.

N

noul aşrafi (rom.) [III], * **cedid eshrefi**.

O

Ordinul Cavalerilor Teutoni [I]. A fost fondat în timpul celei de a treia cruciade, mai târziu decât alte ordine mari religioase, Templierii și Ospitalierii, spre deosebire de care a rămas în exclusivitate germanic. ♦ Începuturile se găsesc în 1143, când negustorii originari din Lübeck și Bremen au fondat *Teutonicorum Domus*. La asediul orașului Accra, în 1190, ordinul german a organizat un spital de campanie unde erau cazați pelerinii și cruciații germani care nu puteau vorbi nici limba franceză, și nici latina. În septembrie 1198, la sugestia episcopului Konrad de Mainz, frăția monahală germană a fost transformată într-o structură alcătuită din cavaleri și ajutoare, *Ordo domus Sanctae Mariae Teutonicorum* sau *Deutscher Orden*, ordin de călugări dedicat în principal atribuțiilor militare. § În timpul celui de-al patrulea *hospitalis magister*, Hermann von Salza (1210-1239), crește importanța Ordinului, îndeosebi după confirmarea din partea papei (1232). După colonizarea lor în sud-estul Regatului Ungariei (Țara Bârsei, 1211-1225), cavalerii teutoni s-au stabilit în regiunea Chełmno concedată de cnezul Kornad de Mazovia. La 26 martie 1226, împăratul a confirmat prin „Bula de Aur” donația și acorda Ordinului, ca feud, toate teritoriile pe care avea să le cucerească de la păgâni. § În secolul al XIV-lea Ordinul german și-a impus hegemonia în regiune. Din 1309, odată cu mutarea sediului principal al Ordinului de la Veneția în spațiul cucerit de la pruşii, a luat sfârșit „Misiunea spadei”, de convertire și expansiune, și s-a pregătit formarea statului monastic, proces încheiat prin alungarea brandenburghezilor din Danzig și Pommern (1313). Noul stat, cu capitala la Marienburg, avea în componență trei provincii – Prusia (din 1225), Livonia (din 1237, când și-a subordonat Ordinul cavalerilor gladiferi), „spațiul german” – și era condus de marele maestru ales pe viață. Împăcarea cu Polonia prin semnarea tratatului de la Kalisz (1343) și înfrângerea litaunienilor la Rudau (1370) au constituit acum principalele succese. § A urmat etapa când înfăptuirea uniunii dinastice polono-lituaniene și escaladarea conflictului cu Arhiepiscopatul de Riga au subminat relațiile Ordinului monahal german cu Sfântul Scaun. Consolidarea Coroanei polone, care a manifestat tendințe clare de impunere a dominației la frontierele sale cu Ordinul și realizarea ieșirii la Marea Baltică, a făcut conflictul de neînălțurat. § În secolul al XV-lea s-a intrat într-un declin ireversibil, deschis de confruntarea militară cu Uniunea polono-lituaniiană, care i-a adus datorii de război uriașe, iar revolta orașelor Danzig, Marienburg și Toruń, care s-au supus Coroanei polone, i-au provocat pierderi teritoriale apreciabile – regiunea Chełmno, Pommernia orientală cu portul Danzig, orașele Elbing și Marienburg. Capitala a fost mutată la Königsberg. Redeschiderea războiului cu Polonia (decembrie 1519-1521) a decis soarta Ordinului. După un armistițiu de patru ani, Ordinul Cavalerilor Teutoni a fost secularizat, devenind ducatul de Prusia, iar marele maestru a devenit primul duce ereditar vasal regelui polon; sediul principal al Ordinului a fost mutat la Mergentheim, în Suabia. ♦ Seria primelor emisii a fost lansată în 1370 de Winrich von Kniprode (1351-1382). Pentru a înlocui groșii de Praga și de Cracovia, care circulau liber în statele Ordinului, marele maestru a creat un sistem monetar propriu bazat pe nominaluri noi: Denar sau Pfennig = 1/720 Mark; Vierchen sau 4 Denar = 1/180 Mark; Schilling sau 3 Pfennig = 1/60 Mark; Halbskoter = 1/45 Mark. Numele emitentului apare numai pe Schilling care devine moneda de argint de bază. § Primele piese de aur, Dukat, au fost bătute de Heinrich

Reuß von Plauen (1410-1413) după modelul celor ungurești. § Primele emisiuni cu milesimul datează din anii 1513-1520. § Ateliere: Thorn; Danzig, Albing.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 544; Engel, Serrure, *Traité* (reprint 1964), p. 1329-1333; Craig, *Germanic Coinages*, p. 187; Davenport, *East Baltic Regional Coinage*, p. 85-94.

Osman II Genç [II], sultan (A.H. 1027-1031/ 26 febr. 1618 – asasinat la 20 mai 1622). § Fiul lui Ahmed I, fratele vitreg al lui Murad IV și al lui Ibrahim I. ♦ A bătut monede de: cupru (mangır), argint (akçe, medin, onluk) și aur (altın). § Ateliere: Belgrad, Brussa, Canca, Dimășk, Diyarbakır, Edirne, Halep, Konya, Kostantaniye, Mısır, Ohri, Siroz, Sofya, Tire, Tokat, Van, Yenișehir. ♦ A încercat o reformă monetară prin lansarea în circulație a unei noi emisiuni de argint, onluk (10 akçe).

Pere, nr. 391-408; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 49, 61.

Osman III [II], sultan (A.H. 1168-1171/ 13 dec. 1754 – decedat la 30 oct. 1757, Istanbul). § Fiul lui Mustafa III, frate vitreg cu Mahmud I. ♦ Emisiunile sale cuprind piese de cupru (mangır), argint (akçe, para, beșlik, onluk, yirmilik, kuruş) și aur (altın, findık, zer-i mahbub). § Ateliere: Cezayir, Islâmbol / Kostantiniye, Mısır, Trablusgarp. § Scurta sa domnie se încadrează în perioada de dezvoltare a sistemului monetar otoman modern.

Pere, nr. 585-604; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 110-113.

P

Petru I [II], voievod, domn al Țării Moldovei (cca. 1375 - cca. 1391). § Nepotul lui Bogdan, fiul Margaretei, frate cu Roman I (1391-1394). ♦ Monedele sale de argint, groși, prezintă cap de bour cu atribute și coarnele recurbate, însoțit de legenda circulară +SIMPETRI WOIWOD (av.), respectiv, scut despicat (fascii și flori de crin, de la două la șapte) cu legenda circulară SIMOLDAVIENSIS (rv.). ♦ A fost primul emitent de groși de argint în Moldova.

MIMlași, inv. 5.276

N. Docan, în *AARMSI*, s. II, t. XXX, 1906-1907, p. 117-182; *MBR*, p. 43-57, nr. 1-350.

Q

Quern-Hameln (lat.) [I], * **Hameln, Hamlin**.

R

Radu Mihnea/ Mihnea III [II], voievod, domn al Țării Românești (26 ian. 1658-nov. 1659). § De origine albanez, pe nume Givân Bey, s-a botezat Mihail Radu odată cu ceremonialul ungerii ca domn. ♦ A emis monede de cupru având pe avers efigia sa, milesimul 16-58 și legenda + IOMICHAEL•RAD(u)•D(ei)•G(ratia)•V(a)L(achia) •TR(ansalpinæ) •PR(inceps), pe revers acvila imperială și legenda + SI DEVS NOBISCVM OVIS CON(tra) NO(s).

G. Severeanu, în *BSNR*, XVIII, 1923, 45-48, p. 48-60; *MBR*, p. 33-34, nr. 274-281.

riyal (arab) [III], monedă arabă de argint, larg răspândită în Maghreb, Libia, Tunisia și Algeria. Echivalentă cu talerul german sau piastrul spaniol, era superioară kuruşului față de care a avut o evoluție independentă. Creată ca unitate de calcul și nominal nou în 1714 când, Hussayn Ben Ali a interzis utilizarea realului spaniol în tranzacțiile interne în Tunisia. Avea tuğraua sultanului pe avers. A înregistrat o depreciere, atât prin scăderea greutateii brute, cât și a conținutului de argint (1725: 22,2 g, din care 14,4 g AR; 1766: 14,8 g, din care 5,8 g AR; 1825: 11,5 g, din care 3,3 g AR; 1847: 3,15 g, din care 2,6 g AR).

Schrötter, *Wörterbuch*, s.v. **Riyal**; Fengler, Gierow, Unger, *Lexikon Numismatik*, s.v. **Riyal**; Pamuk, *A monetary History*, p. 179, 180.

riyal kuruş (turc.) [III], * **kuruş**.

Rudolf Habsburg (magh.) [II], * **Rudolf II. von Habsburg**.

Rudolf II. Habsburški (croat) [II], * **Rudolf II. von Habsburg**.

Rudolf II. Habsurský (ceh.) [II], * **Rudolf II. von Habsburg**.

S

Sankt Veit an der Glan (lat.: *Sanctus Vitus*) [IV], capitala ducatului Carinthia, între 1335-1518; astăzi în statul federal Carinthia, Austria. ♦ A fost un oraș comercial important situat pe ruta Veneția-Viena numită, după 1361, și „drumul fierului”. ♦ Cele mai vechi emisiuni locale sunt denarii de tip Friesach din vremea ducelui Hermann (1161-1181). § După cca. două secole de activitate, sub presiunea concurenței pfennigilor bătuți la Viena, atelierul a fost închis. Și-a reluat activitatea în 1515, dar înființarea monetăriei de la Klagenfurt a dus la închiderea sa în 1529. Redeschis în 1622, a funcționat până în 1720 când a fost închis definitiv. Între 1720-1747, în locul fostei monetării a funcționat un oficiu pentru schimbarea metalelor nobile.

Probst-Othorff, *Die St. Veiter Münzstätte*, 140 p. + 27 pl.

Schleisien (germ.) [I], * **Silezia**.

Schwabach [IV], localitate situată în principatul de Ansbach care aparținea de Münzkreise Franconia; astăzi în reg. administrativă Mittelfranken-Bavaria, Germania. ♦ A fost unul dintre atelierele principale și permanente ale prinților de Hohenzollern-Brandenburg în Franconia. § Între 1750-1752 a fost sediul atelierelor oficiale ale Cercului (Kreismünzstätte).

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 317; Mey, *European Crown*, p. 27, nr. 60-81; *SCWC 1701-1800*, p. 279; *SCWC 1601-1700*, p. 352.

Selim I Yavuz [II], sultan (A.H. 918-926/ 25 apr. 1512 – decedat la 21 sept. 1520, Edirne). § Fiul și succesorul lui Bayezid II, tatăl lui Süleyman I. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, dirhem) și aur (altın). § Ateliere: Amasya, Ankara, Brussa, Dimaşk, Diyarbakır, Edirne, Gelibolu, Halep, Harburt, Hisın, Hizan, Karatova, Kastamonu, Konya, Kostantaniye, Larende, Mardin, Mısır, Müküş, Musul, Nakış, Ruha, Serez, Tire, Üsküp. ♦ Emisiunile de argint, akçe, se ordonează cronologic în trei grupe: 1512 – aug. 1514, 1514-1517, 1518-1520; primii dirhemi datează din 1515-1516.

Pere, nr. 111-154; M. Maxim, în *CN*, V, 1983, p. 136; E. Nicolae, în *AIIAI*, XXV/2, 1988, p. 554-557; *Slownik władców Europy*, s.v. **Selim I Groźny**; Boldureanu, *Moneda otomană (1512-1603)*, p. 42, 43, 51, 58.

Selim II Sarı [II], sultan (A.H. 974-982/ 29 sept. 1566-decedat la 15 dec. 1574). § Fiul și succesorul lui Süleyman I, tatăl lui Murad III. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, dirhem) și aur (altın). § Ateliere: Amasya, Ardanuç, Ardanuç, Bağdat, Belgrad, Canca, Çaniçe, Cezayir, Diyarbakır, Dimaşk, Halep, Koçaniye, Kostantaniye, Mısır, Nakış, Novabırda, Sakız, Sidrekıpsı, Siroz, Trablus, Tunus. ♦ Greutatea medie a akçelei este 0,618 g, iar raportul altın-akçe este 1:60. Cronologia și tipologia emisiunilor de argint (akçe) și altinilor rămâne incertă.

Pere, nr. 226-258; *Slownik władców Europy*, s.v. **Selim II Blondyn**; Boldureanu, *Moneda otomană (1512-1603)*, p. 31.

Selim III [III], sultan (A.H. 1203-1222/ 7 apr. 1789 – detronat la 29 mai 1807). § Fiul lui Mustafa III. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, para, yarım beşlik, beşlik, onluk, çifte zolta, yirmilik, zolta, kuruş, altmışlık, ikilik, yüzlük) și aur (yarım altın, çeyrek altın, altın, çeyrek zer-i mahub, zer-i mahub, çeyrek findık, yarım findık, findık, 1½ findık). § Ateliere: Cezayir, Islâmbol, Mısır, Trablusgarp, Tunus. ♦ Pentru prima dată, zer-i mahubul înregistrează o depreciere cu 7,5% (de la 2,60 g la 2,40 g, cel mai probabil în 1791/1792), findikul ajunge la 2,93 g. La fel, piesele de argint au suferit o devalorizare semnificativă. § În primul an de domnie a fost emis yüzlülük. ♦ Domnia sa se încadrează în faza de declin a sistemului monetar otoman modern.

Pere, nr. 690-722; S. Lachman, în „The Numismatic circular”, vol. 84, nr. 3, martie 1976; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 138-148.

Silezia (germ.: *Schleisien*) [I], regiune situată între Polonia și Boemia. ♦ Din punct de vedere geografic, este alcătuită din două regiuni: SILEZIA SUPERIOARĂ cuprindea ducatele de Teschen, Oppeln, Racibor, Jägerndorf și orașul Auschwitz; SILEZIA INFERIOARĂ avea în componență episcopatul de Breslau, ducatele de Liegnitz, Brieg, Wohlau, Münsterberg și Oels, comitatul de Glatz și orașul Schweidnitz. ♦ În 1327, ducatele din zonă s-au recunoscut vasale Boemiei care le-a incorporat în 1357. Din 1526, a intrat sub conducerea directă a Casei de Habsburg. În 1740, Prusia a emis pretenții asupra Jägerndorf, Liegnitz, Brieg și Wohlau. Prin pacea de la Breslau (1742), Prusia a primit în stăpânire toată Silezia, cu excepția ducatelor de Teschen, Jägerndorf, Troppau și Neise.

F. Friedensburg F., *Schleisiens Münzgeschichte in Mittelalter, Breslau, 1877-1878*; idem, *Schleisiens Münzgeschichte in Mittelalter*, II, Breslau, 1888; idem, *Schleisiens Neuere Münzgeschichte in Mittelalter*, Breslau, 1899; idem, *Münzkunde und Geldgeschichte der Einzelstaaten des Mittelalters und der Neueren Zeit*, Muenich-Berlin, 1926; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Silezia, Dukes**; *Gold Coins*, p. 311-316, nr. 3109-3288.

Steiermark (germ.) [I], * **Stiria**.

Süleyman I Kanuni [II], sultan (A.H. 926-974/ 30 sept. 1520 – decedat la 6/ 7 sept. 1566, Szigetvár). § Fiul și succesorul lui Selim I, tatăl lui Selim II. ♦ A emis monede de: cupru (mangır), argint (akçe, dirhem) și aur (altın). § Ateliere: Amasya, Bağdat, Belgrad, Brussa, Canca, Cerbe, Cezayir, Dimaşk, Diyarbakır, Edirne, Halep, Koçaniye, Kostantaniye, Kratoava,

Mardin, Mısır, Mudava, Müküş, Musul, Nakış, Novar / Novabırda, Ruha, Sidrekıpsı, Siroz, Sreberniçe, Tebriz, Üsküp, Zebid. ♦ Emisiunile de argint și de aur se ordonează, cu perioade și ani jubiliari, în trei grupe datate 1520-1541, 1541-1555, 1555-1566.

Pere, nr. 155-225; *Slownik władców Europy*, s.v. **Sulejman I (II) Wspaniały**; Srećković, *Akches*, III, 245 p; Boldureanu, *Moneda otomană (1512-1603)*, p. 30, 31, 43-45, 54-56.

Süleyman II [II], sultan (A.H. 1099-1102/ 8 nov. 1687 – decedat la 23 iun. 1691, Edirne). § Fiul lui Ibrahim I, frate vitreg cu Mehmed IV și Ahmed II. ♦ A emis monede de cupru (mangır), argint (akçe, yarım zolta, zolta) și aur (altın). § Ateliere: Kostantiniye, Mısır, Saray, Trablusgarp, Tunus, Van. ♦ Din 1688, s-a încercat a impune mangırul ca moneda principală prin emiterea în cantități nelimitate și acceptarea acestuia la încasările visteriei centrale, o treime din orice sumă. Până în prezent nu au fost semnalate parale. Sultaninul a fost emis în conformitate cu standardele mai vechi prin respectarea tipologiei, greutateii și titlului. Reforma sistemului monetar otoman s-a concretizat prin emiterea unei piese de argint de valoare ridicată, zolta.

Pere, nr. 463-473; E. Nicolae, în *TezChișinău*, p. 64; Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 47, 71.

Ș

Ștefan I cel Bătrân [II], voievod, domn al Țării Moldovei (1394 – decedat ante 28 nov. 1399). § Fiul și urmașul lui Roman I (1391-1394), frate cu Iuga și frate vitreg cu Alexandru *cel Bun*. ♦ A bătut groși de argint: cap de bour cu aribute și coarnele recurbate cu legenda +STEPAN•WOIWOD (av.), respectiv, scut despicat (fascii și două flori de crin) și legenda +MONETAX MOLDAX (rv.).

MBR, p. 57-58, nr. 351-351b.

V

Václav II Přemysl (lat.: *Wenceslaus II Premyslid*, pol.: *Waclaw II Czeski*) [II], rege al Boemiei (1378-21 iun. 1305), duce de Kraków (1291-1305), rege al (*Waclaw II Czeski*, 1305-1306). § Fiul și succesorul lui Ottokar II *cel Mare* (1253-1278), tatăl lui Václav III Přemysl. ♦ În 1298 a fost descoperit minereu de argint la Kutná Hora. Odată cu instituirea monopolului regal asupra minei, au fost emiși groși: după 1298, la Kutná Hora (cca 3,71 g), de la 1300, la Praga (cca 3,79 g). Pe avers, coroana cu legenda circulară pe două rânduri + WENCESLAVS•SECVDVS/ DEI GRATIA REX BOEMIE, pe revers, leul de Boemia cu legenda GROSSI PRAGENSES (rv.). § Ateliere: Kutná Hora, Praga.

Jarmila Hásková, *Pražske groše (1300-1526)*.

Václav IV Lucemburský [II], rege al Boemiei (29 nov. 1378, Praga-16 aug. 1419, Praga), principe elector, margraf de Brandenburg (2 oct. 1373/ 1378), rege roman (*Wenzel I*, 10 iun./ 6 iul. 1376, Aachen, 1378-1400), duce de Luxemburg (*Wenzel II*, 7 dec. 1383-1388, 1411-1412). § Fiul și succesorul lui Karel IV Lucemburský, fratele lui Zikmund I Lucemburský. ♦ *Pražský groše* (27 mm) prezintă coroana cu legenda circulară pe două rânduri + WENCESLAVS TERCIVS / DEI GRATIA REX BOEMIE (av.) și leul de Boemia cu legenda GROSSI PRAGENSES (rv.).

Jarmila Hásková, *Pražske groše (1300-1526)*.

W

Würzburg (lat.: *episcopatus wiceburgensis*, *episcopatus herbipolitanus*) [I], episcopat întemeiat în secolul al VIII-lea de Sf. Bonifacius și aparținea de Münzkreise Franconia; astăzi localitate în Franconia Inferioară, Germania. ♦ Între 1806 și 1814, districtul electoral a aparținut arhiducelui Ferdinand, mare duce de Toscana-Salzburg. ♦ După primele emisiuni de aur din vremea episcopului Gerard (1372-1400), seria continuă sub Lorenz von Bibra (1495-1519), din 1506, și se încheie la Ferdinand, mare duce (1806-1814). § Primii taleri au apărut în 1523, sub Konrad III. von Thüngen (1519-1540). Activitatea monetară a încetat în 1803 când episcopatul a fost secularizat și domeniul a fost anexat Bavariei. ♦ Monedele au fost bătute în atelierul local.

Engel, Serrure, *Traité* (1897), p. 315; Craig, *Germanic Coinages*, s.v. **Wuerzburg, Bishopric**; Davenport, *German Talers 1700-1800*, nr. 2880-2915; Davenport, *German Talers 1600-1700*, nr. 5965-5994; *Gold Coins*, p. 329-333, nr. 3617-3743.

Y

---

yüzlük (rom.: 100 parale) [III], emisiune otomană de argint (cca 32,50 g) introdusă în circulație în primul an al domniei lui Selim III. A fost destinată, în principal, susținerii efortului de război. Greutatea monedei, cca 31 g (700 ‰ AR), a rămas stabilă în cei 16 ani de domnie a lui Selim III și în timpul urmașului său, Mustafa IV.

MJBotoșani, inv. 2.751

Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p.141, 253-255.

Z

---

zer-i mahbub [III], piesă otomană de aur, cântărea 2,55-2,60 g. Emisă prima dată, cel mai probabil, la sfârșitul domniei lui Ahmed III la Islâmbol. S-a deosebit de altun, atât prin standardele de batere, cât și prin legendele diferite, având tuğraua sultanului pe avers. Succesul acestui nominal a determinat autoritățile otomane să dispună emiterea lui și la Mısır, din 1736. Dacă sub Osman III a fost bătut la Islâmbol și Mısır, în vremea lui Mustafa III a devenit un nominal cu mare impact pe piața nord-africană, fiind preluat și de centrele de la Cezayir și Tunus, și chiar cea mai populară monedă de aur din Imperiu.

Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 74, 103, 111, 114-116.

zincirli [III], piesă otomană de aur, cu aceeași greutate (cca 3,5 g.) și legendă ca și zeri Istanbul,

dar cu un titlul mai scăzut (între emisiunile de Islâmbol și Mısır era o diferență valorică de 15-20%). Emisă prima dată în vremea domniei lui Ahmed III, apoi de Mahmud I

Vilcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 73, 76, 102.

Zollverein (rom.: *Convenția monetară generală a țărilor confederate pentru vamă și comerț*) [VI]. La 25 august 1837, Bavaria, Württemberg, Hessa-Darmstadt și orașul liber Frankfurt am Main au semnat la München o convenție monetară la care au aderat, un an mai târziu, Hessa-Homburg și două principate de Hohenzollern. Aceste state au adoptat sistemul 24½ florini = 24½ guldenfuß, conform căruia 24½ trebuia să corespundă mărcii prusiene de 233 grammes .855, ceea ce însemna adoptarea unei măsuri comune: baterea de florini sau *Vereinsgulden* și jumătăți de florini de argint; statele contractante își recunoșteau reciproc dreptul de control; pentru monedele divizionare de 6 și de 3 Kreuzer, fiecare stat era liber să aleagă proporțiile de aliaj. § Convenția de la 1837 a fost un pas pe calea înfăptuirii uniunii generale, denumită „Zollverein”, încheiată la Dresda (30 iulie 1838) și ratificată la 7 ianuarie 1839. Regatul Prusiei și Regatul Bavariei, la care s-au asociat state din sud, au stabilit ca etalon unic marca (Mark) de 233 g .855 acceptată în Prusia și în statele din sud (art. 1); pe această bază comună, baterea monedelor de către statele contractante va fi reglată astfel: acolo unde monedele de calcul sunt talerul și Groschen, dintr-o marcă de argint fin se vor bate 14 taleri; acolo unde monedele de cont sunt florinul și Kreuzer, din aceeași marcă de argint fin se vor bate 24½ florini; un taler devenea echivalent cu 1¼ florini, florinul echivalent cu 4/7 taler (art. 2); cele două sisteme monetare existente, 14 *Thalerfuß* (Regatul Prusiei, Regatul de Saxa, Principatul electoral de Hessa, Marele Ducat de Saxa-Weimar-Eisenach, Ducatul de Saxe-Meiningen, Ducatul de Gotha, partea inferioară a Principatelor de Schwarzburg-Rudolstadt și de Schwarzburg-Sondershausen, Reuss) și 24½ *Guldenfuß* (Regatul Bavariei, Regatul de Saxa, Regatul de Württemberg, Marele Ducat de Baden, Marele Ducat de Hessa, Ducatul de Saxa-Weimar, Principatul de Coburg, Ducatul de Nassau, partea superioară a Principatului de Schwarzbourg-Rudolstadt, orașul liber Frankfurt) erau echivalente (art. 3); adoptarea unor măsuri de uniformizare în ce privește emisiunile va fi lăsată la decizia fiecărui grup de state (art. 4); pentru a facilita relațiile dintre cele două grupe de state, se va bate o monedă de uniune, *Vereinsmünze*, în proporție de 7 piese dintr-o marcă de argint fin, astfel că aceasta va echivala atât cu 2 taleri, cât și cu 3½ florini și va fi primită la toate plățile publice și private (art. 7); titlul monedei de uniune a fost fixat la 9/10 argint și 1/10 cupru, cu o toleranță de 3‰, și diametrul de 41 mm; pe revers va fi indicată cantitatea de argint fin cuprinsă de fiecare piesă (VII EINE FEINE MARK), valoarea în taleri și în florini (2 THALER, 3½ GULDEN) și denumirea explicită VEREINSMÜNZE (art. 8); Convenția rămânea valabilă până la sfârșitul anului 1858, dată de la care, dacă nu va fi denunțată, va fi prelungită în mod tacit câte cinci ani (art. 18). § La Convenția de la 1838 statele germane au aderat succesiv, fie formal, fie tacit, astfel că, exceptând orașele libere Hamburg, Lübeck și Bremen, Ducatul de Holstein și Principatul de Liechtenstein, toate au adoptat unul din cele două sisteme monetare. § Convenția de la 1838 a rămas în vigoare până la 24 ianuarie 1857

Engel, Serrure, *Traité (1899)*, p. 645-650.

zolta/ zolota (rom.: 30 parale) [III], prima emisiune otomană de argint cu valoare ridicată (cca 19,5 g), echivalentă metrologic celor din Europa Centrală și de Vest numite florin de argint sau gulden sau 28 Stüber/ 28 stuivers. A fost lansată de Süleyman II în ultimii doi ani de domnie. Emiterea acestui nominal a încetat după 1730, în vremea lui Ahmed III; sub Mustafa III

reapare cu denominarea otuzluk (cca 14,5 g).

Vîlcu, *Moneda otomană (1687-1807)*, p. 58, 71, 219-221, 244-246.

лобанчики (rus.) [III], * **lobanciki**.

BIBLIOGRAFIE - Abrevieri
BIBLIOGRAPHY - abbreviations

- ARTUK Ibrahim und Cevriye, **Die Münzen des osmanischen Sultan Mustafa II.**, în *ACIN*, II, p. 989-996, pl. 110-112.
- BOLDUREANU Anuța, **Moneda otomană în Moldova (1512-1603)**, 159 p. – Teză de doctor în științe istorice, Chișinău, 2005, 159 p. (mss) [Anuța Boldureanu, *Moneda otomană (1512-1603)*].
- BUZDUGAN C., LUCHIAN O., OPRESCU C., **Monede și bancnote românești**, București, Editura Sport-Turism, 1977, 429 p. [*MBR, Moldova*].
- CRAIG William D., **Germanic Coinages (Charlemagne through Wilhelm II)**, Mountain View, (reprint) 1954, 242 p. [Craig, *Germanic Coinages*].
- DAVENPORT John S., **German Talers 1700-1800**, Hewitt Broters, Chicago, Galesburg, Illinois, 1958, 416 p. [Davenport, *German Talers 1700-1800*].
- DAVENPORT John S., **German Church and City Talers 1600-1700**, Second Edition, Hewitt Printing Corp., Chicago, Galesburg, Illinois, 1975, 353 p. [Davenport, *German Church and City Talers 1600-1700*].
- DAVENPORT John S., *German Talers 1500-1600*, Frankfurt am Main, Numismatischer Verlag P. N. Schulten, 1977, 422 p. [Davenport, *German Talers 1500-1600*].
- DAVENPORT John S., **East Baltic Regional Coinage. A.D. 1425-1581**, Dallas, Numismatics International, Texas, (reprint), 1996, 99 p. [Davenport, *East Baltic Regional Coinage*].
- DOCAN N., **Notițe despre monedele lui Petru Mușat**, în *AARMSI*, s. II, t. XXX (1906-1907), 1907, p. 117-182.
- ENGEL Arthur, SERRURE Raymond, **Traité de numismatique moderne et contemporaine. Première partie. Epoque moderne (XVIe-XVIIIe siècles)**, Paris, Ernest Leroux, 1897, 611 p. [Engel, Serrure, *Traité (1897)*].
- ENGEL Arthur, SERRURE Raymond, **Traité de numismatique moderne et contemporaine. Deuxième partie. Epoque contemporaine (XVIIIe-XIXe siècles)**, Paris, Ernest Leroux, 1899, 180 p. [Engel, Serrure, *Traité (1899)*].
- ENGEL Arthur, SERRURE Raymond, **Traité de numismatique du Moyen Age. Tome troisième. Depuis l'apparition du gros d'argent jusqu'à la création du thaler**, Bologna, Arnaldo Forni (reprint), 1964, 1459 p. [Engel, Serrure, *Traité (reprint 1964)*].
- FENGLER H., GIEROW G., UNGER W., **Transpress Lexikon für Numismatik**, Berlin, Verlag für Verkehrswesen, 1976, 432 p. [Fengler, Gierow, Unger, *Lexikon Numismatik*].
- FREY Albert R., **Dictionary of numismatic names with a glossary of numismatic terms in English, French, German, Italian, Swedish**, ed. a 2a, New York, 1947.
- FRIEDENSBURG F., **Schleisiens Münzgeschichte in Mittelalter**, Breslau, 1877-1878.
- FRIEDENSBURG F., **Schleisiens Münzgeschichte in Mittelalter, II**, Breslau, 1888.
- FRIEDENSBURG F., **Schleisiens Neuere Münzgeschichte in Mittelalter**, Breslau, 1899.
- FRIEDENSBURG F., **Münzkunde und Geldgeschichte der Einzelstaaten des Mittelalters und**

- der Neueren Zeit**, Muenich-Berlin, 1926.
- GEBHART H., **Die deutschen Münzen des Mittelalters und der Neuzeit**, Berlin, Richard Carl Schmidt & Co, 1929, 172 p.
- GEYER R., **Zur österreichischen Münzpolitik 1524-1790**, în *NumZf*, Neue Folge, Band 26, Wien, 1933, p. 73-108.
- HAHN W.R.O., **Typenkatalog der Münzen der Bayerischen Herzöge und Kurfürsten 1500-1805**, Braunschweig, 1971.
- HÁSKOVÁ Jarmila, **Pražske groše (1300-1526)**, în *České, Moravské a Slezské mince 10.-20. století*. Praha, Národní Muzeum v Praze „Chaurova Sbirk”, III, 1991 [Jarmila Hásková, *Pražske groše (1300-1526)*].
- HERINEK Ludwig, **Österreichische Münzprägungen von 1740-1969**, Wien, Münzhandlung Herinek, 1970, 378 p. [Herinek, *Österreichische Münzprägungen 1740-1969*].
- HERINEK Ludwig, **Österreichische Münzprägungen Ferdinand II. und Ferdinand III. Als Erzherzog und Kaiser von 1592-1657**, Wien, 1984, 666 p. [Herinek, *Österreichische Münzprägungen 1592-1657*].
- HUBATSCH W., **Albrecht von Brandenburg-Ansbach**, Köln-Berlin, 1960.
- ILIESCU Oct., **Un vechi tezaur de monede moldovenesti, rămas necunoscut**, în *SCB*, I, 1955, p. 309-314.
- ILIESCU Oct., FOIT Gr., **Un tezaur de monede moldovenesti din prima jumătate a secolului al XV-lea descoperit la Suceava**, în *ArhMold*, V, 1967, p. 145-167.
- ILIESCU Oct., **Problema realizării unui repertoriu al descoperirilor monetare în România**, în *BSNR*, XLII-XLVI (1948-1972), 96-120, p. 63-69.
- ILIESCU Oct., **Istoria monetei în România. Glosar numismatic**, în *SMIM*, XIX, 2001, p. 299-314
- ILIESCU Oct, **Istoria monetei în România (c. 1500 î.e.n.-2000). Cronologie-Bibliografie-Glosar**. București, Colecția Biblioteca Băncii Naționale, nr. 30, Editura Enciclopedică, București, 2002, 168 p. + 4 hărți.
- LACHMAN S., **The Initial Letters on Ottoman Coins of the Eighteenth Century**, în *ANSMN*, 19, 1974, p. 199-224.
- LACHMAN S., **The silver coinage of Selim III**, în *The Numismatic circular*, vol. 84, nr. 3, martie 1976.
- MAXIM M., **O luptă monetară în sec. al XVI-lea: padișahî contra aspru**, în *CN*, V, 1983, p. 129-152.
- MEY Jean de, **European Crown size coins and their multiples. Vol. I Germany, 1486-1599**, Amsterdam, Mevius & Hirschhorn Int. B. V., 1975, 336 p. [Mey, *European Crown*].
- NICOLAE E., **Recenzie la Slobodan Srećković, Osmanlijski novac kovan na tlu Jugoslavije**, Beograd, 1987, 206 p., în *AIIAI*, XXV/2, 1988, p. 554-557.
- NICOLAE E., **Moneda otomană în Țările Române în perioada 1451-1512**, Chișinău, Editura ARC, 2003, 125 p.
- PAMUK Şevket, **Sistemul monetar otoman în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, în 130 de ani de la crearea sistemului monetar românesc modern**, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 267-290.
- PAMUK Şevket, **A Monetary History of the Ottoman Empire**, Cambridge University Press, 2000, 276 p.
- PERE Nuri, **Osmanlılarda Madeni Paralarî**, Istanbul, 1968, 310 p. + XCVI pl. [Pere].

- PROBSZT-OHSTORFF G., **Die St. Veiter Münzstätte in Mittelalter und Neuzeit** (herausgegeben von Ingeborg U. Rauber-Zimmer), Klagenfurt, 1981, 140 p. + 27 pl. [Probszt-Ohstorff, *Die St. Veiter Münzstätte*].
- RENTZMANN W., **Numismatisches Legenden-Lexicon des Mittelalters und der Neuzeit. I. Alphabetisch-chronologische Tabellen der Münzherren und Verzeichniss der auf Münzen vorkommenden Heiligen; II. Ergänzungen der auf Münzen vorkommenden Titel-Abbriviatoren und Verzeichniss der den Münzen aufgeprägten Länder- und Städtenamen**, Berlin, Verlag von R. Wegener, 1865-1866, 191 + 247 p.
- RENTZMANN W., **Nachtrag zum Numismatischen Legenden-Lexicon des Mittelalters und der Neuzeit**, Commissionverlag von L. Steinthal, Berlin, 1878, 46 p.
- RENTZMANN W., **Numismatisches Wappen-Lexicon des Mittelalters und Neuzeit**, Berlin, Druck und Verlag von Hermann Veit, 1876 (reprint Halle 1924, Osnabrück 1967, Berlin 1980), 313 p. + 35 Tafeln.
- SCHWINKOWSKI W., **Das Geldwesen in Preussen unter Herzog Albrecht (1525-1568)**, in *ZfN*, 27, 1908, p. 185-377.
- SEVEREANU G., **Monetele lui Dabija Vodă (1661-1665) și ale lui Mihnea Vodă Radu (1658-1660). Variații inedite**, in *BSNR*, XVIII, 1923, 45-48, p. 48-60.
- TORNAU Otto, **Münzwesen und Münzen der Grafschaft Mansfeld**, Prag, 1937.
- ȚABREA Ilie, **Monetele lui Despot Vodă**, in *CNA*, XV, 1940, 119-120, p. 289.
- ȚABREA Ilie, **Monedele lui Despot Vodă în luminile ultimelor cercetări**, in *SCN*, V, 1971, p. 161-177.
- VÎLCU A., **Moneda otomană în țările române în perioada 1687-1807**, Brăila, Muzeul Brăilei - Editura Istros, 2009, 381 p + XI pl. [Vîlcu, *Moneda otomană (1687-1807)*].
- Gold Coins of the World. From Ancient Times to the Present. Seventh Edition. An Illustrated Standard atalogue with Valuations**, by L. Friedberg and Ira S. Friedberg, New Jersey, Clifton, 2003, 732 p. [*Gold Coins*].
- Słownik władców Europy nomożytnej i najnowszej**, Redaktor serii: Ryszard Wrykpod, redakcja Macieja Serwańskiego i Józefa Dobosza, Poznań, Wydawnictwo Poznańskie, 1998, 436 p. [*Słownik władców Europy*].
- Standard Catalog of World Coins. 1701-1800**, 4th Official Edition, Iola, Editor Colin R. Bruce II, Krause Publications, 2007, 1283 p. [*SCWC 1701-1800*].
- Standard Catalog of World Coins. Seventeenth Century 1601-1700**, 4th Official Edition, Iola, Editor Colin R. Bruce II, Krause Publications, 2008, 1439 p. [*SCWC 1601-1700*].
- Standard Catalog of World Coins. 1801-1900**, 6th Official Edition, Iola, Editor George Cuhaj, Krause Publications, 2009, 1296 p. [*SCWC 1801-1900*].
- Tezaure din muzeele orașului Chișinău. Secolele XVI-XVIII** (coord. Viorel M. Butnariu), Chișinău, Editura Universitas, 1994, 130 p. + XXXVI pl. [*Tez Chișinău*].
- Wörterbuch der Münzkunde** (herausgegeben von Friedrich Frhr. v. Schrötter), Berlin - Leipzig, Verlag von Walter de Gruyter & Co, 1930, 777 p. + 28 Tafel. [*Schrötter, Wörterbuch*].
- РОЗАНОВ С.А., **Золотые «лобанчики»**, in „Труды отдела нумизматики“, I, Ленинград, Государственного Эрмитажа, 1945, p. 145-161.
- УЗДЕНИКОВ В.В., **Монеты России 1700-1917. Russian Coins**, Москва, Финансы и статистика, 1986, 500 p.

Alte abrevieri - Other abbreviations

ACIN	= Actes du IX ^{ème} Congrès International de Numismatique, Berne, septembre 1979, Luxemburg
AARMSI	= Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice, București
AIIAI	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
ANSMN	= <i>The American Numismatic Society, Museum Notes</i> , New York
ArhMold	= Arheologia Moldovei, Institutul de (Istorie și) Arheologie, Iași
BSNR	= Buletinul Societății Numismatice Române, București
CN	= Cercetări numismatice, Muzeul Național de Istorie a României, București
CNA	= Cronica numismatică și arheologică, București
NumZf	= Numismatische Zeitschrift, Wien
SCB	= Studii și cercetări de bibliologie, București
SCN	= Studii și cercetări de numismatică, București